
ASPECTE PRIVIND INFLUENȚA LEGISLAȚIEI ȚARISTE ASUPRA STATUTULUI NOBILIMII DIN BASARABIA ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA

Cristina Gherasim

Cuvinte-cheie: Basarabia, țarism, nobilime, statut, legislație.

După anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru la Imperiul Rus, în anul 1812, țarismul întreprinde măsuri concrete în vederea creării unei baze sociale care să susțină și să promoveze politica imperială, încercând să atragă de partea sa, prin acordarea înlesnirilor și a privilegiilor, diferite categorii sociale, fapt confirmat prin analiza legislației țariste. Administrația imperială acordă o atenție deosebită nobilimii locale – una din cele mai puțin numeroase, dar cea mai influentă economic și politic categorie socială din Basarabia. Tocmai ea a fost cel mai activ încadrată în instituțiile regionale, fiindu-i oferite diferite favoruri, daruri, drepturi și proprietăți funciare, numai pentru a susține și promova politica Imperiului Rus în Basarabia. Or, țarismul, pentru a-și putea păstra dominația în teritoriul nou-anexat, care nu-i aparținea și la care nu avea nici un drept, a folosit metodele și practicile deja cunoscute de dislocuire a națiunii titulare și de purificare a teritoriului, folosite pe larg la periferiile naționale ale Imperiului: schimbarea structurii demografice prin colonizarea pământurilor cu neamuri străine – ruși, ucraineni, bulgari, găgăuzi, germani, greci, armeni, evrei etc.; deznaționalizarea – rusificarea prin învățământ, prin administrarea de stat, prin aplicarea în diferite domenii a legislației ruse, prin politica de dispersare a populației; înstrăinarea valorilor spirituale ale neamului și pregătirea unei elite cosmopolite, bazate pe alt sistem de valori decât cel românesc (Tomuleț 2012, 518).

În studiul de față vom analiza câteva aspecte ale schimbărilor intervenite în statutul nobilimii din Basarabia, ca rezultat al aplicării legislației țariste în teritoriul nou-anexat, având la baza legile publicate în Colecția Completă de Legi a Imperiului Rus.

Analizând politica țaristă promovată față de nobilimea din Basarabia, trebuie să constatăm două aspecte de bază: drepturile și privilegiile pe care le deținea boierimea autohtonă la momentul anexării și statutul oferit acestei stări sociale de către administrația imperială după 1812. Or, nobilimea dintre Prut și Nistru s-a aflat la interferența a două sisteme diferite: cel românesc și cel rusesc, din care considerent la început trebuie să evaluăm ce reprezenta prin sine boierimea în teritoriul dintre Prut și Nistru la începutul secolului al XIX-lea. Ca și cea din întregul Principat Moldova, boierimea din Basarabia reprezenta o categorie socială privilegiată, dispunea de funcții, proprietăți funciare impunătoare și de un statut politic și economic preferențial. Din rândurile ei domnul țării alegea și numea pe dregătorii mari sau mici (logofăt, vornic, hatman, postelnic, stolnic etc.) care puteau purta prefixele: vel (mare), vtori sau treti (al doilea, al treilea) sau biv (fost). Funcțiile nu erau ereditare și nici măcar pe viață. În perioada când domni se schimbau des, soarta boierilor era nesigură (Diaconescu 1996, 1/237). Criteriile nobleței erau diverse, cele mai importante fiind dregătoria, stăpânirea pământului și neamul (Bacalov 2010, 47-48). Fiind clasa de vârf a societății, pe parcursul istoriei boierimea în permanență a fost intrigată de țările vecine care aveau interese în Țările Române: Polonia, Ungaria, Imperiul Otoman, Imperiul Rus. Fapt constat și în secolul al XVIII-lea, când este înregistrat procesul de transformare a clasei boierești din Moldova și din Țara Românească ca urmare a mutațiilor desfășurate în sânul societății, condiționate de politica promovată de domni fanarioți. Reformele domnilor fanarioți au fost generate de criza în care intrase sistemul feudal și au constituit un prim pas spre modernizarea societății. Prin reforma lui Constantin Mavrocordat au fost acordate noi drepturi și privilegii boierimii din Principate. Astfel, până la adoptarea acestei legi, conform tradiției existente „măcară că aicea era obicei”,

scutiți de impozite erau doar boierii care dețineau dregătorii de la *vel* logofăt până la *vel* stolnic, însă în caz că erau „maziliți atunci ei trebuiau să achite dajdia”, atunci prin hrisovul adoptat de Constantin Mavrocordat în anul 1734 s-a hotărât că acest drept să fie acordat pe viață și transmis prin ereditate. Legea confirma că „prin acestu al nostru domnescu hrisov, hotărând ca de acumu înaintea boiarii, care sint și vor fi supt această stăpânire, începând de la *vel* logofăt până la trete logofăt, atâta dumisale, cât și fii dumilorsale, nu mai când vor fi întru deregătorii, ce și lipsiți fiind de dajde mazilească, ce da pre an, să fie slobozi și iartați în veață, nime să nu-i bântuiască, sau să-i supere, cerșindu-le dajde” (Moldova 1998, 126). Motivul invocat de domn este slujba credincioasă pe care o realizează boierii. Izvorul confirma: „făcut-am domnia mea acestu căzut năstav, socotind că întâi vinitul dregătorilor sale iaste puțin, al doile, și mai vârtos, întru lauda și cinste domnii și a toată, de Dumnezeu păzită țara aceasta, pentru că foarte necuvios lucru ni s-au părut boiarii, ce s-au cinstit de domni cu dregătorii, să fie supărați de dajde, de vreme ce ei nelipsiți să află lângă domnie, slujind la toate trebele și poroncile domnii” (Moldova 1998, 127).

Totodată, referindu-ne propriu-zis la boierimea autohtonă din Basarabia, trebuie să menționăm faptul că încă din secolul al XVI-lea întâlnim în istoria Moldovei mari boieri localizați între Prut și Nistru. Dacă comparăm pe boierii din întreaga Moldovă cu cei dintre Prut și Nistru observăm aceiași boieri mari ai Curții Domnești de la Iași. Aceștia sunt străbunii boierilor din Basarabia, din secolul al XIX-lea: Stroici, Golea, Pilpovschi, Costin, Moțoc, Ureche, Prăjescu, Donici, Ghenghea, Buciuic etc. (Bezviconi 1943, 14). Cele mai multe, familii din Basarabia se trag, din strămoși, așezați cândva între Prut și Nistru, sub lungile domnii ale lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare. Îndeosebi boierii moldoveni erau răsplățiți de domnul Moldovei, pentru fidelitate, devotament și iscusința în războaie, cu întinse moșii de-a lungul Nistrului, unde se stabileau, ca niște străjeri împotriva vrăjmașilor de la Răsărit. În secolele XVII-XVIII găsim pe succesorii vechilor boieri: Râșcanu, Rusu, Cantacuzino, Balș, Sturdza, Catargi, Rosetti, Miclescu, Bogdan, Paladi, Ghica, Carp, Cazimir, Bașota etc. (Iorga 1995, 231). Numărul neamurilor boierești care a trecut sub suptenia rusă în 1812 a fost redus. În documente,

putem întâlni cunoscutele familii Balș, Donici, Catargiu, Crupenschi, Milo, Paladi, Rosetti, Râșcanu, Strudza. La aceste familii se mai adaugă și acele care trecuseră sub stăpânirea Rusiei încă în 1792: S. Sturdza, I. Catargi, I. Cantacuzino etc. (Samoilenco 2008, 183).

Astfel, la 1812, boierimea dintre Prut și Nistru reprezenta o categorie socială privilegiată a societății care deținea controlul politic (fiind reprezentată în Sfatul Domnesc) și economic (deținând mari proprietăți funciare) în regiune.

Însă după 1812 boierimea din Basarabia a fost încadrată într-un nou sistem politic, social-economic și cultural – cel imperial rus, care venea cu un alt statut pentru nobilimea din provincia nou-anexată. Căci în Imperiul Rus nobilimea, sau mai bine zis dvorenimea, dispunea de alte drepturi și privilegii. Fără a intra în detalii pe această temă, constatăm că dvorenimea rusă era categoria socială privilegiată a societății, care se caracteriza printr-o dependență completă față de Putere pentru că element definitoriu al nobleței era nu proprietatea, ci serviciul, toți cei ce „serveau” fiind socotiți a o poseda¹. La momentul anexării Basarabiei nobilimea rusă beneficia de drepturi speciale confirmate prin Hrisovul despre drepturile, libertățile și privilegiile dvorenimii, acordat la 21 aprilie 1785, de împărăteasa Ecaterina a II-a.

Astfel, începând cu anul 1812, nobilimea din Basarabia a fost cuprinsă între două sisteme care îi acorda diverse drepturi, acestea fiind: statutul pe care îl deținea conform tradiției locale, a privilegiilor acordate de domnul C. Mavrocordat, și statutul deținut de către dvorenimea rusă, care, în mod obligatoriu, s-au răsfrânt asupra nobilimii basarabene. Dualitatea acestor două sisteme poate fi depistată în Regulamentul organizării administrative a regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818. Conform Regulamentului, categoria socială privilegiată a boierilor din Basarabia a fost suprimată și egalată în drepturi cu dvorenimea din guberniile interne ruse și integrată în ea. Nobililor din

¹ Nobilimea se împărțea în două categorii: de viță (потомственные дворяне) și personală (личные дворяне). Nobilimea de neam era alcătuită din șase categorii de bază, iar fiecărei categorii îi corespundea o parte specială din Cartea genealogică gubernială. Titlul de nobil personal nu putea fi transmis prin ereditate, nu dădea dreptul de a moșteni moșiile părinților împreună cu țărani aflați pe aceste pământuri, să se înscrie în societăți nobiliare și să participe la adunările nobiliare. Începând cu 1832, copiii de nobili personali au primit drepturi onorifice cetățenești de moștenire. *A se vedea detaliat*: Tomuleț 2014, 428-429.

Basarabia li se acordă în egală măsură drepturile și privilegiile pe care le deținea nobilimea rusă. Totodată, acestea i se păstrează toate drepturile, privilegiile, rangurile deținute până la anexare, adică specifice categoriei sociale a boierilor.

Astfel, odată cu egalarea nobilimii din Basarabia cu dvorenimea rusă, statutul acestei categorii sociale a suferit unele schimbări, fapt oglindit și în legislația aplicată în teritoriul dintre Prut și Nistru.

Trebuie să constatăm că nobilimea basarabeană a optat pentru păstrarea legislației autohtone, inclusiv a statutului și poziției pe care o deținea până la anexare, fapt reflectat în conflictul dintre boierimea basarabeană și generalul I.M. Harting. În postul de rezident plenipotențiar al Basarabiei (1813-1816), I.M. Harting a condamnat sistemul în care activa și s-a plâns în repetate rânduri de lipsa unor legi civile funcționale. Disprețul generalului față de legile și tradițiile țării l-a determinat să scrie că Basarabia era condusă după principiul dreptului celui puternic care prevala asupra legislației imperiale. Timp de trei ani a încercat să convingă administrația centrală că singurul mod de a reforma Basarabia este de a urma exemplul celorlalte gubernii rusești și de a aduce regiunea sub stăpânirea Coroanei bicefale. Pe parcursul activității sale, susținut de funcționari ruși, I.M. Harting a întreprins un șir de încercări pentru a minimaliza rolul nobilimii autohtone în sistemul administrativ și judecătoresc și de a reduce din drepturile și privilegiile deținute de această categorie socială. În demersurile trimise la Sankt Petersburg, I.M. Harting își exprima nemulțumirea că românii votau mereu în bloc pentru a împiedica orice acțiune a consilierilor ruși, „din motive bine cunoscute, românii sunt de cele mai multe ori în acord unii cu alții, și nu cu rușii, numai legea nemiloasă și păgână a celui mai puternic avea efect asupra boierilor. Și pentru ca lucrurile să stea și mai rău, aceștia (boierii) dovedeau o totală lipsă de interes față de vechile obiceiuri și legi ale Imperiului Rus, de culegerile de legi, de documentele scrise și față de ordine. Ei acționează după obiceiul românesc: nu fac apel la legislație și încheie afacerile fără vreun document scris; în birourile lor nu există nici cel mai banal registru de evidențe sau arhive, deoarece majoritatea hârtiilor redactate în limba moldovenească sunt distruse, iar cele care rămân sunt luate de diverși membri ai departamentului acasă, unde sunt uitate sau pier-

dute” (Jewsbury 2003, 106). În situația respectivă boierii basarabeni împreună cu mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni se ridicară ca un singur om contra tendințelor autocrate ale generalului I.M. Harting, pe care le găseau păgubitoare țării (Nistor 1991, 183). Nobilimea Basarabiei, a intrat într-un dur și interminabil conflict cu funcționarii ruși din Guvernul Regional și au început a opta pentru oprirea intenției generalului I.M. Harting de a introduce în Basarabia legislația rusă și de a transforma regiunea într-o gubernie rusească.

Pentru a înlătura acest pericol, reprezentanții nobilimii locale au alcătuit cinci plângeri adresate împăratului Alexandru I, Comitetului de Miniștri, Consiliului de Stat, președintelui Consiliului de Stat contele Saltâkov și una separată adresată Exarhului și Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, cu rugămintea să transmită primele patru jalbe la Petersburg (Agachi 2015, 117-122). În baza acestor cereri, precum și a celor trimise de generalul I.M. Harting, din ordinul împăratului s-a instituit o comisie care avea însărcinarea de a elabora un nou statut pentru Basarabia, care a rezultat cu adoptarea Regulamentului organizării administrative a regiunii Basarabiei. Lupta boierimii basarabene pentru aplicarea legilor autohtone în teritoriile românești de la răsărit de Prut și-a aflat expresie și în procesul de sistematizare și codificare a izvoarelor dreptului Principatului. Fruntașii acestuia sperau că perfecționarea calitativă a izvoarelor dreptului local, adică alcătuirea în baza obiceiurilor juridice și a zecilor de acte normative scrise a unor coduri legislative contemporane asemănătoare celor din țările civilizate ale Europei, va putea stopa intervenția imperială rusă în jurisprudența Basarabiei și vor putea menține drepturile și privilegiile deținute de boieri până la anexare. În urma unor insistente demersuri, la 15 ianuarie 1817 a fost înființată o comisie specială pentru a sistematiza toate legile aplicate în Principatul Moldova și în Țara Românească, din care făceau parte boierii Ion Bașotă, Tudor Bașotă și Anghel Balli. Opera de codificare efectuată de comisia basarabeană cu trimiteri la articolele din Codul Calimachi din 1817, ale Codului Valah al lui Ipsilanti din 1780 și ale Hexabiblului lui Armeanopol din 1345 n-a fost însă acceptată la 1822 de instanțele imperiale de la Petersburg. Ca pretext a fost prezentată nemulțumirea lui Alexandru I de faptul că, potrivit normelor din proiectul basarabean, țiganii ce aparțineau boierilor erau numiți

oficial robi. Pentru împărat existența categoriei de țigani robi în Basarabia era, chipurile, un lucru indezirabil. În acea perioadă țarismul tindea să efectueze codificări care ar fi servit cauza consolidării regimului feudal-iobăgist și al autocrației, urmărind deznaționalizarea, rusificarea și asimilarea forțată a tuturor popoarelor cotoprite prin foc și sabie pe parcursul secolelor XV-XIX (Jewsbury 2003, 161). Treptat, sub influența diferitor motive, rezistența nobilimii a scăzut, majoritatea nobililor încadrându-se activ în sistemul politic, social-economic, administrativ, militar instituit de către administrația imperială, care a rezultat cu aplicarea legislației țariste și schimbarea statutului nobilimii.

Analiza legilor și decretelor emise de administrația imperială ne permite să identificăm câteva categorii de legi care reglementau statutul și activitatea nobilimii din Imperiul Rus, respectiv, a celei din Basarabia. Dintre acestea putem identifica: legi care se referă la drepturile și privilegiile nobilimii, legi care reglementează procesul de organizare și activitate a Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia, legi referitoare la procedura de încadrare în serviciul civil și militar al nobililor, legi referitoare la încadrarea alogenilor în rândul nobilimii din Imperiul Rus și legi care se referă la confirmarea titlului nobiliar etc.

Analiza succintă a legilor enunțate supra o vom începe cu acelea care se refereau la drepturile și privilegiile nobilimii din Basarabia în cadrul Imperiului Rus. În primul rând trebuie să remarcăm cele două regulamente, din 1818 și 1828, în baza cărora urma să se organizeze sistemul administrativ în regiunea Basarabia. Regulamentul Organizării Administrative a Regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818 egala în drepturi boierimea din Basarabia cu nobilimea rusă, cu păstrarea concomitentă a vechilor privilegii. Respectiv, nobilimea, din Basarabia beneficiază de toate drepturile și privilegiile oferite prin Hrisovul despre drepturile, libertățile și privilegiile dvorenimii, acordat încă de împărăteasa Ecaterina a II-a. Acest fapt a oferit nobilimii din Basarabia dreptul de a-și forma propria Adunare Nobiliară, dreptul de a alege și a destitui din funcții funcționarii instituțiilor regionale și de a numi tutorele proprietăților funciare moșierești. Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia putea alege, din rândurile nobilimii, mareșalul regional al nobilimii, dar care trebuia să fie confirmat în funcție

de guvernatorul militar. Privilegiile acordate s-au regăsit și în Regulamentul privind administrarea Basarabiei din 29 februarie 1828, conform căruia tuturor categoriilor sociale locuitoare ale regiunii: clerul, nobilimea (dvorenii), boiernașii, mazilii, ruptașii, negustorii și mica burghezie, țăranii, țigani și evreii li se păstrau toate drepturile pe care le dețineau la acel moment. În Regulament este specificat că nobilii din Basarabia beneficiază și în guberniile ruse de toate drepturile și privilegiile de care dispun reprezentanții acestei categorii sociale prin Hrisovul din 1785, emis de Ecaterina a II-a. În același timp și dvorenimea rusă, care urma sau deja era stabilită cu traiul în Basarabia, beneficiază de aceleași drepturi ca și nobilimea din regiune (ПЦЗРП 1828, 198).

Regulamentul din 1828 a confirmat prevederile Regulamentului din 1818 cu privire la statutul nobilimii. Ulterior au fost aplicate și alte legi care se refereau la anumite drepturi și privilegii acordate nobilimii din Basarabia. De exemplu, în anul 1836 a fost emisă legea care permitea nobililor din Basarabia să plece peste hotarele țării în baza unei certificate eliberate de organele polițienești. Cererea de a elibera nobililor din regiunea Basarabia, în special, celor din județul Hotin, un pașaport anual care le-ar permite să plece peste hotare a fost depusă de guvernatorul general al Novorosiei și Basarabiei, contele M.S. Voronțov, în 1833, motivând necesitatea adoptării acestei decizii prin faptul că nobilii pleacă frecvent în Bucovina, din cauza problemelor de sănătate și a celor comerciale, iar pentru obținerea pașaportului de la Guvernatorul Civil al Basarabiei care se afla la Chișinău, necesita mult timp, inclusiv pentru drum (distanța fiind de 300 verste). Cererea a fost respinsă din considerentul că, concomitent cu demersul contelui M.S. Voronțov, a fost prezentat și raportul fostului guvernator general al Kievului, Podoliei și Volâniei, contele Levașev, care cerea anularea pașapoartelor ce îi acorda nobilimii dreptul de a pleca de mai multe ori peste hotarele imperiului. Acesta argumenta că, deși nobilii obțin aceste pașapoarte motivând necesitatea plecării peste hotare din cauza problemelor de sănătate, familiale, comerciale, majoritatea din ei le utilizează în alte scopuri. Aceștia trec frontiera pentru a stabili tratative cu funcționarii străini, a afla noutățile, a transmite diverse date și informații, a citi ziarele și revistele străine, interzise pe teritoriul Imperiului Rus (ПЦЗРП 1836, 308).

Ulterior, în anul 1836, contele M.S. Voronțov intervine din nou cu aceeași cerere, având la bază adresarea Mareșalului Regional al Nobilimii din Basarabia prin care cere ca nobililor să le fie eliberate pașapoarte care le va permite plecarea peste frontierele statului de repetate ori. Guvernatorul General relatează din nou despre situația nobililor din nordul Basarabiei și necesitatea acestora de a pleca în Bucovina, menționând că nu au fost înregistrate cazuri prin care reprezentanții nobilimii basarabene să fi traversat hotarul fără necesitate. În urma celor analizate s-a hotărât că nobililor din Basarabia li se acorda dreptul de a pleca peste hotarele statului în baza unei confirmări eliberate de către organele polițienești, respectând următoarele condiții: a) nobilii puteau pleca numai în cazul când erau implicați într-un proces de judecată sau aveau de rezolvat probleme familiale sau comerciale, prezentând documentele confirmatoare; b) nobilii puteau pleca pe o perioadă nu mai mare de două luni, iar organele de poliție purtau răspundere pentru fiecare certificat eliberat, urmând să anunțe guvernatorul civil al regiunii despre acest fapt (ПСЗРІ 1836, 309).

O altă lege care se referea la privilegiile acordate nobilimii a fost adoptată în anul 1845 – „Despre permisiunea nobililor din Basarabia de a deține țărani șerbi”. Problema constă în faptul dacă nobilii din regiunea Basarabia posedă dreptul a de deține pentru munca casnică oameni de curte de proveniență rusă, privilegiu de care se bucurau reprezentanții dvorenimii ruse. Or, această situație apare din considerentul că în Imperiul Rus exista iobăgia (care va fi anulată abia prin reforma lui Alexandru al II-lea, în anul 1861), pe când în teritoriul dintre Prut și Nistru iobăgia a fost anulată prin reforma socială a lui Constantin Mavrocordat în anul 1749. În urma examinării problemei s-a hotărât că nobilii din Basarabia care dețin proprietăți imobiliare unde locuiesc țărani șerbi, în alte gubernii sau regiuni ale Imperiului Rus li se permite ca și în Basarabia să posede țărani șerbi pentru lucrul casnic, dar să nu utilizeze munca acestora la prelucrarea pământului. Totodată, legea interzicea nobililor basarabeni care nu dețineau proprietăți funciare în alte gubernii sau regiuni ale Imperiului Rus de a poseda țărani iobagi (ПСЗРІ 1845a, 134).

Administrația imperială a adoptat o serie de legi care se referă la procedura organizării și desfășurării activității Adunării Deputaților Nobilimii

din Basarabia, a ocupării diferitor funcții în sistemul administrativ și judiciar etc. De exemplu, în anul 1834 a fost adoptată legea cu privire la permiterea nobililor din Basarabia care nu dețineau ranguri să participe la alegerile nobiliare. Analiza prezentei legi permite să constatăm că, pornind de la considerentul că în Basarabia numărul nobililor care dețin ranguri, în conformitate cu Tabelul rangurilor instituit de Petru I, este mic, la 31 martie 1831 Consiliul de Miniștri a permis ca să participe la alegerile nobiliare și să fie aleși în funcție de către Adunarea Deputaților Nobilimii și nobili care nu dețineau ranguri, dar întruneau celelalte condiții.

Totodată, în luna decembrie a aceluiași an, a fost emisă o directivă care se referea la procesul desfășurării alegerilor nobiliare în întreg imperiul. Conform acesteia dreptul de a participa la alegeri și de a fi ales îl dețineau nobilii care au gradul minim de funcționar de clasa a XIV-a sau au deținut o funcție în baza alegerii nobilimii. Însă la 6 martie 1834, Guvernatorul General al Novorosiei și Basarabiei a lansat propunerea că, din considerentul că numărul nobililor care dețin ranguri este mic, în regiunea Basarabia să fie aplicată hotărârea Consiliului de Miniștri din 31 februarie 1831. Ministrul Afacerilor Interne a hotărât că, pornind de la situația existentă în Basarabia, urmează să se ia în considerație prevederile legii din 31 martie 1831, cu condiția că la funcția de mareșal regional al nobilimii vor putea candida reprezentanți ai nobilimii care nu dețineau rang, dar au fost decorați pentru merite deosebite de administrația țaristă cu diferite ordine și medalii, au îndeplinit diferite funcții cel puțin trei ani în baza alegerilor nobiliare și întrunesc toate celelalte condiții existente. S-a mai hotărât că nobilii care nu dețin ranguri și nu au activat în baza alegerii nobilimii pot fi numiți în funcții care ar putea să le îndeplinească doar persoane care aveau titlul de la funcționar de clasa a X-a și până la clasa a XIV-a. Nobilii care dețineau ranguri moldovenești puteau participa la alegerile nobiliare, dacă anterior au participat la asemeni alegeri și întrunesc condițiile enunțate (ПСЗРІ 1834a, 208).

O altă reglementare legislativă ce ține de numirea în funcții administrative și judiciare în Basarabia a fost adoptată la 24 ianuarie 1834. Aceasta reglementa procedura de numire în funcție a președintelui Tribunalului Civil din Basarabia. Conform acestei legi, la funcția de președinte al Tribuna-

lului Civil din Basarabia puteau candida nu doar reprezentanții nobilimii basarabene dar și nobili care se aflau în Basarabia din alte gubernii, precum și din rândul funcționarilor locali. Persoanele care urmează să fie numite candidați la funcția de președinte al Tribunalului Civil, trebuiau anterior să fi deținut, nu mai puțin de șase luni, funcțiile de judecător ținutal sau procuror gubernial, și minim 15 ani să activeze în serviciul imperial. În cazul funcționarilor aceștia trebuie să prezinte permisiunea administrației lor pentru a participa în calitate de candidat la funcția de președinte al Tribunalului Civil. Unul din candidați trebuie obligatoriu să fie din rândul funcționarilor Administrației Regionale sau al consilierilor de la Curte (ПСЗРІ 1834b, 81).

Cele relatate ne permit să constatăm că, prin aceste legi, administrația imperială, deși în aparență a egalat boierimea basarabeană cu nobilimea rusă, în realitate a încercat să disperseze și să controleze activitatea acesteia. Legile adoptate de fapt înlesneau ocuparea funcțiilor importante în regiune de către nobili și funcționari străini sau din rândul nobilimii autohtone care erau loiali față de politica promovată de țarism.

Alte legi emise de administrația imperială urmau să reglementeze problema confirmării titlurilor nobiliare, în special în provinciile anexate, și a reprezentanților nobilimii străine. O parte din legi se referă la încadrarea reprezentanților șleahței poloneze în rândul nobilimii ruse, respectiv, a celei din Basarabia. Aceste legi au avut o influență directă asupra situației nobilimii din Basarabia din considerentul că reprezentanții șleahței poloneze au pledat pentru confirmarea nobleței în regiune. La început acest proces a decurs destul de greu. Faptul că procesul confirmării decurgea destul de lent este reflectat în procesele-verbale ale ședințelor Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia. De exemplu, la 18 aprilie 1825, Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, prezidată de mareșalul regional al nobilimii – Ion Constantin Bașotă, în prezența deputaților: nobilul Ion Capallo, serdarul Teodor Măcărescu, serdarul Pavel Măcărescu, clucerul Anton Burda, nobilul Iordachi Feodosiu, a pus în discuție plângerea șleahței poloneze din Chișinău. Din cauza că nu le era recunoscută noblețea, aceștia erau nevoiți să achite impozite, însă ei au venit în Basarabia cu știrea administrației imperiale, fiind în căutarea unui refugiu asigurat. De ace-

ea, s-a hotărât că reprezentanții șleahței trebuie să prezinte certificate eliberate de același organ – Adunarea Nobilimii, însă din alte gubernii ale Imperiului Rus, prin care să se adeverească că ei sau strămoșii lor într-adevăr au fost confirmați în titlul nobiliar².

O altă problemă consta în faptul că documentele prezentate de șleahța poloneză erau scrise în limba poloneză. La 4 decembrie 1825, Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, prezidată de mareșalul regional al nobilimii Ion Bașotă, a studiat adresarea Serviciului Economic de Stat. Acesta informează că, în scopul realizării inventarierii documentelor șleahței poloneze, a depus trei cereri – din 1 iulie 1825, din 13 august 1825 și din 3 septembrie 1825, prin care cere Adunării Nobilimii să-i trimită un traducător, fiindcă documentele sunt scrise în limba poloneză, iar organul nobilimii nu dispune de așa persoană³. Problema, însă, a rămas nerezolvată.

Ulterior, la 20 decembrie 1826, Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, prezidată de același Ion Bașotă, în prezența deputaților Ion Capallo, nobilii Constantin Rali și Iordachi Fedosiu, a pus din nou în discuție întrebarea referitor la șleahța poloneză. Problema consta în faptul că în ultimii ani au fost depuse foarte multe dosare cu referire la confirmarea nobleței diferitor reprezentanți ai nobilimii alogene. Însă documentele din multe dosare sunt eliberate cu foarte mult timp în urmă, în unele nefiind indicate privilegiile acordate nobililor prin Hrisovul din 1785, emis de Ecaterina a II-a. În baza celor analizate, Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia a hotărât să fie întocmită lista acestor persoane care să fie prezentată Adunării Nobilimii din Podolia, iar aceasta să confirme dacă persoanele respective dețin cu adevărat titlurile indicate și dacă au fost confirmați în rândul nobilimii din gubernia Podolia⁴. Astfel, numărul mare al reprezentanților șleahței existente pe teritoriul Imperiului Rus, precum și neclaritatea între drepturile și obligațiile deținute de aceștia, căci, până la recunoașterea nobleței șleahța trebuia să facă serviciul militar, precum și să achite impozite, nu sub formă de donație – procedeu răspândit la nobilimea rusă, ci pentru proprietățile deținute, a atras atenția

² ANRM, F. 88, inv. 1, d. 167, f. 27, 27 verso, 28, 28 verso, 29, 29 verso.

³ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 167, f. 71, 71 verso.

⁴ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 210, f. 130, 130 verso.

administrației imperiale și au fost aprobate un șir de legi care reglementau încadrarea străinilor în rândul nobilimii ruse. Astfel, conform legii din 1831, odată cu confirmarea reprezentanților șleahței a titlului nobiliar de către Departamentul Heraldic, acestora le erau recunoscute toate drepturile și privilegiile pe care le deține și dvorenimea rusă, iar în toate documentele (acte publice sau judecătorești) aceștia urmau să fie identificați cu numele de nobili și nu șleahțici. Reprezentanții șleahței cărora nu le-a fost recunoscută noblețea vor fi împărțiți în două categorii: șleahța rurală și orașenească, iar pentru a nu se confunda aceste două categorii, șleahța neconfirmată care va locui la sate va fi numită *odnodvorți*, iar cei de la oraș – *cețățeni* (ПСЗРІ 1831b, 134-135). La 12 august 1832 a fost adoptată legea care completa decretul din 3 decembrie 1831 conform căruia șleahțicii ale căror dosare sunt în derulare, respectiv, nu și-au confirmat noblețea, pot fi angajați în funcții civile, iar prin prezenta lege se accepta că aceștia să fie încadrați și în serviciul militar (ПСЗРІ 1832a, 557-558).

În același sens a fost adoptată și legea din 4 octombrie 1832 care se referea la încadrarea în serviciu a nobililor străini. Astfel nobilii alogeni care dețineau documente despre proveniența lor nobiliară și au trecut în serviciul Imperiului Rus pot fi încadrați în serviciul civil, în clasa a III a funcționarilor Cancelariei (ПСЗРІ 1832b, 652). La 11 noiembrie 1832, a fost adoptată legea „Despre împărțirea șleahței în trei categorii”. În legătura cu apariția diferitor situații cu referire la legea din 19 octombrie 1831 se confirma faptul că șleahța de pe teritoriul Imperiului Rus era împărțită în trei categorii. Prima categorie era formată din nobili, confirmați de Adunarea Deputaților Nobilimii sau neconfirmați, dar care dețin proprietăți funciare populate și țărani fără de pământ. Acesta beneficiază de privilegii specifice dvorenimii, deci, nu achită nici un impozit și nu sunt supuși militari. A doua categorie este alcătuită din nobili, confirmați doar de Adunarea Deputaților Nobilimii, dar care nu dețin proprietăți imobiliare. Aceștia sunt eliberați de orice obligație până la studierea informației de către Departamentul Heraldic. În ultima categorie erau încadrați reprezentanții șleahței cărora nu le-a fost confirmată noblețea și nu dețin proprietăți imobiliare: aceștia urmează să achite impozite și să îndeplinească serviciul militar (ПСЗРІ 1832c, 836-837).

La 5 iulie 1838 s-a discutat problema cu privire la încadrarea reprezentanților din guberniile de vest în rândul nobililor Imperiului Rus. Pornind de la problemele care apar în cursul confirmării rangurilor nobiliare s-a hotărât că la Comisia de revizuire să fie reprezentate atât hotărârile Adunării Deputaților Nobilimii cât și toate documente în baza cărora s-au confirmat titlul nobiliar. Din aceste considerente Adunarea Deputaților Nobilimii urmează să ceară ca într-un termen de trei ani nobilii să prezinte documentele doveditoare ale nobleței. După expirarea termenului respectiv Adunarea Deputaților urma să întocmească lista nobililor care nu au prezentat documente doveditoare, dar care dețin sau au deținut proprietăți imobiliare și împreună cu procesele-verbale ale ședinței unde s-a discutat problema nobleței acestora, cu părerea guvernatorului civil pentru fiecare caz în parte, care va fi transmisă guvernatorului general și Ministrului Afacerilor Interne, și apoi în Senatul Guvernant, pentru a lua decizia despre reconfirmarea nobleței. Cei care însă nu au prezentat documentele și nu vor intra în lista analizată supra urmau să fie imediat încadrați în categoria socială a *odnodvorților*, în baza decretului despre șleahța poloneză din 19 octombrie 1831.

Din raportul Departamentului de Heraldică s-a constatat că unele și aceleași persoane cărora nu li s-a confirmat noblețea, înaintează repetat cereri, respectiv, atât timp cât durează cercetarea ei beneficiază de privilegiile pe care dețin nobilii, dar li se stabilește un termen de trei ani pentru prezentarea documentelor suplimentare pentru confirmarea nobleței. Și dacă în acest timp ei nu prezintă documentele necesare, sau Departamentul de Heraldică le consideră insuficiente, sau nu au bază legală, aceștia urmau să fie trecuți în categoria socială a *odnodvorților*, excluzând pe acei care dețin proprietăți imobiliare, până la introducerea lor în Cartea Genealogică de către Adunarea Deputaților Nobilimii (ПСЗРІ 1838, 5).

La 4 ianuarie 1840, s-a discutat și s-a aprobat legea cu privire la măsurile care vor permite urgentarea și reușita studierii dosarelor nobilimii. Legea dată se referea și la statutul reprezentanților șleahței cărora nu li se confirmase noblețea. Adunarea Deputaților Nobilimii urma să întocmească o listă a persoanelor care, conform deciziilor Comisiei de Revizuire au fost înscrise ilegal în Cartea Genealogică, sau hotărârile Adu-

nării Deputaților au fost declarate nevalabile și în termenul de trei ani, stabilit prin Legea nr. 11387 din 5 iulie 1838, nu au prezentat alte acte pentru a-și confirma noblețea. Lista respectivă urma să fie prezentată la Administrația gubernială, pentru a fi înscrși în rândul odnodvorților conform legii din 5 iulie 1858 (ПСРП 1840, 4-6).

Adoptarea acestor legi a avut un impact direct și pentru nobilimea din Basarabia, astfel încât numărul șleahței care și-a confirmat noblețea a crescut pe parcursul anilor. De exemplu, în 1837, Dimitriu, mareșalul regional al nobilimii, a înaintat în Consiliul Regional al Basarabiei o listă de 57 familii de aristocrați polonezi, cerând recunoașterea drepturilor lor nobiliare. Din ei, au fost recunoscuți și incluși în Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Basarabia următoarele familii: Urbanovici, Delimorkov, Osețki, Gurski, Lazo, Nedzelinski, Colski, Pragnițki și altele (Накко 1879, 170). Celorlalte familii le-a fost recunoscute dreptul și privilegiile de care beneficiau nobilii ruși. Din aceste familii putem menționa: Tolmacevski, Ilnițki, Bacinski, Cerneavski, Popovski, Levițki, Zinkevici, Bercovi, Radulov, Petrașevski, Juravski etc. (Накко 1879, 170). Iar analiza dosarelor prezente și depozitate în fondul Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia (F. 88) al Arhivei Naționale a Republicii Moldova ne permite să identificăm un șir de reprezentanți ai șleahței care au prezentat documente doveditoare de confirmare a nobleței: Petrașevski, Borșevski, Brodescu, Soltovski, Celinski, Berezovski, Afanasi, Cerneșevski, Prohnițki etc.⁵ Or, de cele mai multe ori reprezentanții șleahței poloneze care au venit aici cu doar câteva ruble în buzunar, dețineau funcții în poliție sau, arendând proprietăți funciare, deveneau mari proprietari funciari. Astfel se întâmplă că, de cele mai dese ori, cei care erau cu adevărat nobili, din lipsa de resurse financiare, nu puteau căpăta documentele și dovezile care ar confirma apartenența lor nobiliară, iar cei care aveau bani, deși nu erau după proveniență nobili, obțineau acest titlu (Накко 1879, 150). Ca rezultat, pe parcursul secolului al XIX-lea, alături de boierii moldoveni autohtoni, în procesul de confirmare a titlurilor nobiliare desfășurat de Comisia instituită în acest sens, s-au încadrat și reprezentanți ai nobilimii alogene. În urma cercetărilor a zeci de dosare ale nobilimii autohtone de către comisie, aceasta nu le recunoștea multo-

ra noblețea. În același timp, funcționarii alogeni, care nu erau de neam nobil, erau trecuți fără nici o piedică în Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Basarabia. Acest fapt denotă că guvernul rus nu era interesat în a li se confirma boierilor basarabeni gradul de noblețe, temându-se de ei ca de o forță politică; dimpotrivă, era interesant în diluarea și dispersarea acestei categorii sociale (Samoilenco 2003, 181).

Menținerea sub control a nobilimii din imperiu este dovedită și prin faptul că nobilimea în repetate rânduri trebuia să-și confirme noblețea, iar deciziile luate de Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia și Departamentul Heraldic au fost supuse unui proces de revizuire. În anul 1834, în baza deciziei Senatului Guvernant din 30 mai, în Basarabia a fost instituită Comisia pentru revizuirea activității Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia, alcătuită din doi membri din partea nobilimii și unul din partea Guvernului, sub președinția președintelui Judecătoriei de Conștiință din Basarabia C.I. Botezatu (Tomuleț 2014, 199). Iar la 17 ianuarie 1839 a fost emisă o lege de către Senatul Guvernant care confirma cooptarea în Comisia pentru Revizuirea Acțiunilor Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia și din Movilău (Moghilev) câte un traducător și, în plus, încă câte un membru din partea Coroanei, precum și aplicarea în Basarabia a legii din 18 decembrie 1836 (nr. 9912)⁶ care se referea la regulile și măsurile de urgentare a reviziei hotărârilor Adunării Deputaților Nobilimii (ПСРП 1839, 65). Revizuirea hotărârilor luate de către Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia a fost pusă în aplicare. De exemplu, doar în anul 1840 Comisia care funcționa în Basarabia a revăzut actele de confirmare a nobleței familiilor: Boțan, Orăș, Russo, Paleolog, Urbanovici, Solomon, Codreanu, Dimitriu, Machedon, Tomuleț, Străjescu, Botezatu, Dracon, Varzari, Deleanu, Cazimir, Stroescu, Gusti, Hariton, Juravski, Revencu, Stamati, Dângu, Roșca, Nestor, Afanasi Scordeli, Botezatu, Popovski, Asnaș, Prohnițchi, Juravski, Dodon, Bacinski, Vârlanești, Baranovski, Duca, Cassian, Lazo, Stamati, Bogdan, Meleghi, Casso⁷ etc.

⁶ Instituirea în Comisiile de revizuire a deciziilor Adunarea deputaților Nobilimii câte un membru de la Coroană și câte un traducător în guberniile Kiev, Podolia și Volânia. *A se vedea detaliat: ПСРП 1837, 68-69.*

⁷ *A se vedea detaliat: ANRM, F. 88, inv. 1, d. 997, partea I și a II-a, d. 998, partea I și a II-a.*

⁵ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 74, 127, 136, 140, 150, 179, 307 etc.

Totuși, din considerentul că în Basarabia ar fi existat mulți nobili care și-au confirmat noblețea prezentând acte false sau având la baza vechile documente moldovenești, la 29 ianuarie 1845 a fost adoptată o nouă lege „Despre confirmarea Cărții Genealogice a neamurilor nobile din Basarabia”, care venea să reglementeze procesul de confirmare a titlului nobiliar din regiune. În urma analizei și studierii raportului cu privire la crearea și completarea Cărții Genealogice a neamurilor nobiliare din Basarabia, existentă de la 1821, în baza hotărârilor Comisiei pentru studierea nobleței, Senatul Guvernant a decis ca se confirme Hotărârea Departamentului de Heraldică despre întocmirea Cărții Genealogice în Basarabia cu includerea neamurilor nobiliare care și-au dovedit noblețea. Totodată au fost declarate valabile toate hotărârile confirmate de Senatul Guvernant până se va realiza o revizie a acestor documente, cu excepția celor 42 de familii de nobili din Basarabia, care sunt înscrise în Cartea Genealogică, dar nu au prezentat la Departamentul Heraldic documentele în baza cărora au fost recunoscuți ca nobili, ori au prezentat drept argument pentru confirmare numai faptul că sunt înscrși în Cartea Vistieriei din 1806 din Principatul Moldova. Conform legii, acestor nobili li s-a acordat un termen de doi ani pentru a prezenta documentele necesare. Totodată, pornind de la prevederile Regulamentului despre Administrarea Basarabiei din 29 aprilie 1818, prin care nobilimii din Basarabia, pe lângă acordarea tuturor drepturilor și libertăților dorenimii ruse, li s-a păstrat privilegiile vechi moldovenești, atunci se păstrează dreptul celor care dețin titlu/rang moldovenesc să-și confirme noblețea la prezentarea documentelor doveditoare. De acest principiu s-a condus atât Comisia existentă în Basarabia, în anul 1821, legalizată la 30 iunie 1821, cât și Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia și urmează a fi aplicat în continuare în procesul de confirmare a nobleței cu unele specificări. În primul rând la studierea provenienței nobiliare a unei familii să se acorde prioritate dovezilor despre noblețe din Moldova, și anume cei care dețin ranguri în baza Hrisovului de Stat din 1734 (emis de domnul Constantin Mavrocordat). Documentele despre deținerea dreptului de proprietate asupra moșiilor până la anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, precum și deținerea țăranilor scutelnici, vor fi valabile ca dovadă a confirmării titlului nobiliar, doar dacă în aceste documente va fi indicat rangul deținut de proprietar, ori există

date despre proveniența nobiliară a neamului. În cazul pierderii documentelor indicate pot fi utilizate ca acte doveditoare: documentele emise de domnitorii Principatului Moldova ori de Divan, hotărâri de judecată etc., cu condiția că în aceste documente să fie indicat rangul deținut. La fel, pentru confirmarea nobleței se cerea prezentarea certificatului de naștere. În cazul când nobilii nu dețineau acest act, se accepta și prezentarea unor certificate veridice de la Divan, totuși, pentru cei născuți în perioada după anexarea provinciei la Rusia se insistă asupra prezentării certificatelor de naștere. Pornind de la aceste prevederi, Adunarea Deputaților Nobilimii urma să înceapă revizuirea dosarelor de noblețe, atât confirmate de Comisia din 1821, cât și de Adunarea Deputaților Nobilimii în perioada anului 1821-1845 (ИТСРП 1845b, 150-151).

Această lege a condus la revizuirea nobleței tuturor nobililor incluși în Cartea Genealogică a Neamurilor Nobiliare din Basarabia, care s-a soldat pentru unii reprezentanți cu necesitatea de a prezenta alte documente doveditoare ale nobleței sau în general cu excluderea acestora din rangul nobiliar. Să prezentăm doar un singur exemplu, cazul familiei de nobili Leonard. Reprezentanții familiei Leonard, și anume Costache (36 ani), Nicolae (27 ani) și Vasile (22 ani), fii ai lui Chiriac Leonard, au depus o cerere la Comisia pentru examinarea nobleței, la 2 noiembrie 1825, prin care cer să le fie confirmat titlul nobiliar pentru că tatăl lor a deținut rang boieresc în Țara Moldovei⁸. Petiționarii au prezentat drept argument al nobleței lor următoarele documente: certificatul eliberat de Divanul Principatului Moldova, la 15 octombrie 1815, confirmat de domnitorul Scarlat Alexandru Callimachi, prin care se confirmă proveniența nobiliară a serdarului Panaite Leonard, vel-stolnicul Costache Leonard și fratelui său Nicolae Leonard, fii pitarului Chiriac Leonard⁹, documentul fiind semnat de Veniamin – mitropolitul Moldovei, Constantin Ghica – vel-logofăt, Constantin Balș – logofăt, Lupu Balș – logofăt, Catargiu – armaș, Grigoraș Sturdza – vistiernic, Vasile Rosetti – hatman, Iordache Catargiu – postelnic, Petrache Cazimir – ban, Alecu Rosetti – vornic etc.¹⁰; dispoziția Vistieriei Principatului Moldova, din 7 august 1803, prin care permite boierului Chiriac

⁸ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f.1

⁹ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 9, 9 verso, 120

¹⁰ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 120 verso.

Leonard să scoată peste hotarele țării 150 de vaci pentru a le comercializa, cu indicarea faptului că acesta deține rangul de pitar, ceea ce-i conferă dreptul la noblețe ereditară; dispoziția Vistieriei Principatului Moldova, din 5 iunie 1809 prin care dovedește că pitarul Chiriac Leonard a primit 50 de lei pentru procurarea furajului dintr-un magazin din Movilău¹¹; lista întocmită în 1806, de domnul Moldovei Moruzi, care include persoanele scutite de impozite, drept motiv fiind invocată apartenența lor la categoriile privilegiate ale populației, în care figurează și Chiriac Leonard, vel-pitar¹². Cererea a fost studiată de către Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia care, în baza documentelor enumerate, a hotărât confirmarea titlului nobiliar lui Costache, Nicolae și Vasile Leonard și includerea acestora în Partea I a Cărții Genealogice a neamurilor nobile din Basarabia¹³. Însă, la 21 decembrie 1845, Departamentul de Heraldică al Senatului Guvernant, examinând dosarul familiei Leonard, a hotărât că documentele prezentate nu sunt suficiente pentru confirmarea titlului nobiliar în conformitate cu legea din 23 mai 1845, cu privire la confirmarea nobleței și la introducerea în Cărțile Genealogice a neamurilor nobiliare din Basarabia. Din acest considerent a respins hotărârea Adunării Nobilimii Deputaților din Basarabia care a recunoscut nobleța reprezentanților familiei Leonard încă în 1826. Dosarul a fost întors Adunării Nobilimii Deputaților din Basarabia¹⁴. Din informația prezentată de cancelaria Adunării stabilim că reprezentanții familiei Leonard, pe lângă certificatul prezentat de la Divanul Principatului Moldovei din 15 octombrie 1814, care confirmă rangurile boierești deținute și proveniența nobiliară a acestora, mai are nevoie și de alte documente doveditoare ale nobleței în conformitate cu legea din 1845¹⁵.

Recunoașterea egalării drepturilor boierilor autohtoni cu cele ale nobilimii din Imperiul Rus, prin adoptarea Regulamentului organizării administrative a regiunii Basarabiei din 1818, a rezultat faptul că boierii au beneficiat de toate drepturile pe care le deținea dvorenimea rusă, oferite, în special, prin Hrisovul despre drepturile și libertăților dvorenilor, acordat în 1785. Din punct de vedere juridic, acest document identifica

infracțiunile pentru care nobilii puteau fi trași la răspundere și erau stabilite pedepsele prevăzute pentru acestea, precum și modul de desfășurare a procesului judiciar propriu-zis. Astfel, din infracțiunile, stipulate în Hrisovul din 1785, care fiind comise de nobili, puteau afecta nobleța acestora, putem enumera: încălcarea jurământului, trădarea, jaful, furtul, comportamentul înșelător, infracțiuni pentru care, conform legii, persoana ar trebui să primească pedepse corporale și privare de onoare, precum și cele în care va fi dovedit că nobilul a convins alte persoane să săvârșească infracțiuni (ПСЗРІ 1785, 347). Conform aceluiași document judecarea unui nobil trebuia realizată de persoane care dețineau același rang, iar hotărârea decisivă în dosarul unui nobil care a înfăptuit o infracțiune penală prin care urma să fie lipsit de onoare, titlu/rang, viață etc. se realiza doar prin hotărârea Senatului Guvernant, cu confirmarea Împăratului. Prezentul act prevedea și termenul de prescripție pentru infracțiunile săvârșite de nobili. Astfel, în cazul când de la o infracțiune săvârșită de un nobil au trecut 10 ani, și în acest timp nu s-a aflat despre ea, atunci reclamantul nu are dreptul să mai depună cerere în judecată. Un privilegiu pentru nobili îl reprezenta și faptul că acestora nu li se putea aplica pedeapsa corporală (ПСЗРІ 1785, 347).

Poziția înaltă pe care o deținea nobilimea, precum și privilegiile sale în cazul implicării într-un proces de judecată este confirmată și prin legile din 24 septembrie 1825, și 10 martie 1829, care se refereau la judecarea mareșalilor regionali ai nobilimii. Conform acestora se stabilea că decizia despre amendarea sau judecarea mareșalilor regionali ai nobilimii din guberniile și regiunile Imperiului Rus trebuia luată la nivelul Senatului Guvernant, iar Administrația regională/gubernială nu avea atribuțiile de a lua asemenea decizii. Legea din 10 martie 1829, vine să confirme decretul imperial din 24 septembrie 1825 conform căruia mareșalii regionali pentru a fi amendați sau supuși judecării doar de către Senatul Guvernant, Administrația Gubernială nu este în drept să întreprindă nimic în acest sens (ПСЗРІ 1829, 150). În anul 1831, a apărut problema aplicării sau neaplicării pedepsei corporale pentru nobilii străini care săvârșesc infracțiuni. În urma discuțiilor s-a stabilit că de acest privilegiu beneficiază dvorenimea rusă, care era în serviciul Împăratului și Statului rus, ori cei care erau urmași ai dvorenilor

¹¹ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 119.

¹² ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 40 verso.

¹³ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 149, 149 verso.

¹⁴ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 17.

¹⁵ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 18, 18 verso.

de viță. Prin legea adoptată la 22 septembrie 1831 s-a stabilit că de privilegiul neaplicării pedepsei corporale pot beneficia și nobili străini, care în scurt timp își vor confirma noblețea în Imperiul Rus (ПСЗРІ 1831а, 61-62).

Problema nobililor aflați în proces de judecată era sub un control riguros și în regiunea Basarabia. Aici se ținea o evidență strictă a nobililor implicați în litigii și procese de judecată, pentru că existența acestora avea drept consecință limitarea unor privilegii specifice nobilimii, cum ar fi nepermiterea participării la alegerile nobiliare etc. De exemplu, studiind Regulamentul despre desfășurarea alegerilor nobiliare în regiunea Basarabia, în 1824, constatăm că mareșalul regional al nobilimii, în baza informațiilor pe care le deținea, alcătua, în 2 exemplare, listele nobililor din Basarabia și le transmitea Guvernatorului Civil și rezidentului plenipotențiar al Basarabiei. Ulterior, mareșalul regional al nobilimii, prin intermediul procurorului, cerea de la Consiliul Suprem al Basarabiei, Administrația Regională și Tribunalul Penal lista nobililor care erau sub cercetare sau erau implicați într-un proces de judecată, precum și lista acelor care au fost recunoscuți nevinovați ori declarați vinovați și despre pedepsele primite. Listele respective trebuiau să conțină date despre numele, prenumele, funcția, rangul nobiliar, cauza de ce se află în proces de judecată și cu ce s-a finisat dosarul¹⁶. La fel, în regulament se stipula că, mareșalul regional al nobilimii, primind listele descrise în punctul 2, le confruntă cu legile adoptate de Senatul Guvernant din 17 iunie 1803, 21 ianuarie 1810, 9 decembrie 1815, care interziceau nobililor aflați în proces de judecată și sunt găsiți vinovați să participe la alegerile nobiliare.

Nobilii, însă, care au fost implicați în litigii și în procese de judecată, dar care au fost grațiați prin prevederile manifestelor adoptate de împărat, au dreptul de a cere permisiunea să participe la alegeri, prin intermediul Senatului Guvernant. Cele enunțate se atribuie și nobililor dosarul cărora se află în proces de judecată. Aceștia, nu erau admiși să participe la alegerile nobiliare și nu puteau fi aleși în funcții de către Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, până când nu vor fi recunoscuți nevinovați de către instanța de judecată, după cum era stipulat în art. 65 al Hrisovului despre drepturile și libertăților dvorenilor din 1785¹⁷.

Analiza legislației adoptate de Administrația imperială cu referire la nobilimea din Basarabia după anexarea ei la Imperiul Rus ne permite să concluzionăm că statutul acestei categorii sociale a suferit schimbări. Deși în apartenență nobilimea basarabeană a fost egalată în drepturi și încadrată în componența dvorenimii ruse, păstrându-i-se concomitent vechile privilegii, în realitate aceasta (în special nobilimea autohtonă) a fost restrânsă în drepturi. Aplicarea legislației țariste a condus la marginalizarea acesteia (prin promovarea în principalele funcții administrative din Basarabia a nobililor și funcționarilor străini sau a celor basarabeni care erau loiali politicii imperiale). Toate acestea au condus la dispersarea (prin încadrarea în rândurile nobilimii a reprezentanților nobilimii alogene) și înjosirea (pentru că nobilii trebuiau în repetate ori să-și confirme noblețea, proces destul de complicat pentru cei care aveau ca dovadă deținerea rangurilor moldovenești sau a proprietăților, pentru că documentele de cele mai dese ori lipseau) pentru această categorie socială.

Bibliografie

- Agachi 2015:** A. Agachi, Poziția nobilimii basarabene față de tentativele funcționarilor țariști de a suprima autonomia Basarabiei în anii 1813-1815. *Akademos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă* 3 (38), 2015, 116-128.
- Bacalov 2010:** S. Bacalov, Boierimea Țării Moldovei la începutul epocii moderne (secolul al XVII-lea - începutul secolului al XVIII-lea) (I). *Revista de Istorie a Moldovei* 1, 2010, 45-63.
- Bezviconi 1943:** Gh. Bezviconi, Vechea elită de dincolo de Prut. In: Gheorghe Bezviconi. *Profiluri de ieri și de azi. Articole* (București 1943), 12-15.
- Diaconescu 1996:** Z. Diaconescu, Boieri și mazili români în teritoriile înstrăinate (Bucovina și Basarabia). In: *Arhiva Genealogică III (VIII) (Iași 1996)*, 1/237-11/247.

¹⁶ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 101, f. 198-198 verso.

¹⁷ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 101, f. 199 verso.

- Iorga, 1995:** N. Iorga, Basarabia noastră. In: Neamul Românesc din Basarabia, vol. I. Ediție îngrijită de Iordan Dațcu (București 1995).
- Jewsbury 2003:** G.F. Jewsbury, Anexarea Basarabiei la Rusia: 1774-1828. Studiu asupra expansiunii imperiale (Iași 2003).
- Moldova 1998:** Moldova în epoca feudalismului, volumul VIII, Documente moldovenești din secolul al XVIII-lea (1711-1750). Cărți domnești și zapise. Coordonator: Demir Dragnev (Chișinău 1998).
- Nistor 1991:** I. Nistor, Istoria Basarabiei (Chișinău 1991).
- Samoilenco 2008:** V. Samoilenco, Boierimea din Basarabia în secolul al XIX-lea. Statut social și juridic. In: Frontierele spațiului românesc în context european (Oradea 2008) 178-191.
- Tomuleț 2014:** V. Tomuleț, Basarabia în epoca modernă (1812-1918). (Instituții, regulamente, termeni) (Chișinău 2014).
- Tomuleț 2012:** V. Tomuleț, Poziția nobilimii basarabene și a administrației de stat imperiale privind codificarea legislației în Basarabia (În baza raportului secretatului de stat Urusov din 13 octombrie 1867). In: V. Tomuleț, Basarabia în sistemul economic și politic al Imperiului Rus (1812-1868). Studii (Chișinău 2012).
- Накко 1879:** А. Накко, Бессарабская область в историческом, экономическом и статистическом отношении (рукопись). (Manuscrisul se păstrează în fondul de manuscrise a bibliotecii Universității de Stat din Odesa) (Кишинев 1879).
- ПСЗРИ 1785:** Полное собрание законов Российской империи, собр. I, т. XXII, 1785, №16187 (Санкт-Петербург 1785).
- ПСЗРИ 1803:** Полное собрание законов Российской империи, собр. I, т. XXVII, 1803, №20800 (Санкт-Петербург 1803).
- ПСЗРИ 1810:** Полное собрание законов Российской империи, собр. I, т. XXXI, 1810, №24095 (Санкт-Петербург 1810).
- ПСЗРИ 1815:** Полное собрание законов Российской империи, собр. I, т. XXXIII, 1815, №26016 (Санкт-Петербург 1815).
- ПСЗРИ 1828:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II, т. III, 1828, №1834 (Санкт-Петербург 1828).
- ПСЗРИ 1829:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II т. IV, 1829, №2722 (Санкт-Петербург 1829).
- ПСЗРИ 1831a:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II т. VI, 1831, №4815 (Санкт-Петербург 1831).
- ПСЗРИ 1831b:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II т. VI, 1831, №4869 (Санкт-Петербург 1831).
- ПСЗРИ 1832a:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II, т. 7, 1832, №5560 (Санкт-Петербург 1832).
- ПСЗРИ 1832b:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II, т. VII, 1832, №5640 (Санкт-Петербург 1832).
- ПСЗРИ 1832c:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II, т. 7, 1832, №5746 (Санкт-Петербург 1832).
- ПСЗРИ 1834:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II, т. IX, 1834, №6889 (Санкт-Петербург 1834).
- ПСЗРИ 1836:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II, т. XI, 1836, №9165 (Санкт-Петербург 1836).
- ПСЗРИ 1837:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II, т. XII, 1837, №9912 (Санкт-Петербург 1837).
- ПСЗРИ 1838:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II, т. XIII, 1838, №11387 (Санкт-Петербург 1838).
- ПСЗРИ 1839:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II, т. XIV, 1839, №11940 (Санкт-Петербург 1839).
- ПСЗРИ 1840:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II, т. XV, 1840, №13048 (Санкт-Петербург 1840).
- ПСЗРИ 1845a:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II, т. XX, 1845, №16619 (Санкт-Петербург 1845).
- ПСЗРИ 1845b:** Полное собрание законов Российской империи, собр. II, т. XX, 1845, №18678 (Санкт-Петербург 1845).

Aspects of influence of the tsarist legislation on the status of the Bessarabian nobility in the 1st half of the 19th century

Keywords: Bessarabia, tsarism, nobility, status, legislation.

Abstract: In this article based on the study of archival sources and monographs the author considers some aspects of the influence of the tsarist legislation on the changes in the legal status of the Bessarabian nobility. After the annexation of the territory between the Dniester and the Prut to the Russian Empire, at first the tsarist government maintained the social categories existing in Bessarabia, and the relationships were regulated by the laws and customs of the Principality of Moldavia. Subsequently, Bessarabia was incorporated into the political and socio-economic system of the empire. Thus, the use of the tsarist laws on the territory of the region has led to changes in the status of the Bessarabian nobility. Despite the fact that the Bessarabian nobility had the same rights and have been included in the Russian nobility keeping the former privileges, in reality they, especially the indigenous nobility, were limited in their rights. Chief administrative positions in Bessarabia were given to foreign nobles and officials or those members of the local nobility, who were loyal to the tsarist policy. All this has led to dissociation (due to the introduction of foreign representatives into the ranks of the local gentry) and humiliation (because the nobles had to constantly prove their social status – a rather complicated process due to the lack of supporting documents for those who had the Moldavian noble rank or possessed property) of this social category.

К вопросу о влиянии царского законодательства на юридический статус бессарабского дворянства в первой половине XIX-го века

Ключевые слова: Бессарабия, царизм, дворянство, статус, законодательство.

Резюме: В данной статье на основе изучения архивных источников и монографических работ автор рассматривает некоторые аспекты влияния царского законодательства на изменения юридического статуса бессарабского дворянства. После аннексии территории между Днестром и Прутом Российской империей царизм сначала сохранял существовавшие в Бессарабии социальные категории, и их регулирование в основном осуществлялось по законам и обычаям Молдавского княжества. Впоследствии Бессарабия была включена в политическую и социально-экономическую систему империи. Применение царского законодательства на территории края привело к изменениям в статусе бессарабских дворян. Несмотря на то, что бессарабское дворянство имело те же права и было включено в состав российского дворянства, сохраняя прежние привилегии, в действительности оно, в особенности коренное дворянство, было ущемлено в правах. Применение царского законодательства потеснило местную знать, так как на главные административные должности в Бессарабии назначались иностранные дворяне и должностные лица или те представители коренной знати, кто лояльно относился к царской политике. Всё это привело к разобщению (из-за внедрения в ряды местных дворян иностранных представителей) и унижению (потому что дворяне должны были постоянно доказывать свой социальный статус – процесс довольно сложный из-за отсутствия подтверждающих документов у тех, кто имел молдавский дворянский ранг или владел собственностью) этой социальной категории.

18.03.2016

Cristina Gherasim, Universitatea de Stat din Moldova, str. A. Mateevici 60, MD-2009, Chișinău, Republica Moldova, e-mail: cristinagherasim@mail.ru

